



Forskningsöversikt 2019

Utvecklingsforskning

Forskningsöversikt 2019

Utvecklingsforskning

VR1906
Dnr 3.5 2017-6069
ISBN 978-91-7307-380-6

Swedish Research Council
Vetenskapsrådet
Box 1035
SE-101 38 Stockholm, Sweden

Innehåll

| | |
|--|-----------|
| Förord | 4 |
| Sammanfattning | 6 |
| Summary | 8 |
| Inledning | 10 |
| Rekommendationer för området som helhet i sammanfattning | 12 |
| Utvecklingsforskning: Omfattning, kvalitet, inriktning och omvärld | 13 |
| Utvecklingsforskning som beviljats stöd av Vetenskapsrådet | 13 |
| Forskningens kvalitet | 14 |
| Forskningsstödet organisation, omfattning och inriktning..... | 15 |
| Forskarnas syn på utvecklingsforskningens bidrag och förutsättningar | 16 |
| Forskningens genomslag i området i en internationell jämförelse | 17 |
| Framtida utmaningar för området i ett fem- till tioårigt perspektiv | 20 |
| Rekommendationer för området som helhet | 23 |
| Tillvarata potentialen inom utvecklingsforskning | 23 |
| Återgå till att rikta stödet till både låg- och lägre medelinkomst-länder | 24 |
| Ett utvecklat stöd för att locka yngre forskare till området..... | 25 |
| Kommitténs tvärvetenskapliga kompetens bör tas tillvara..... | 25 |
| Rekommenderade tematiska satsningar | 25 |

Förord

Utvecklingsforskning inom Vetenskapsrådet omfattar stöd till forskning av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling, samt stöd till samarbete och kunskapsutbyte mellan forskare i Sverige och forskare i låginkomstländer och lägre medelinkomstländer. Forskningsstödet finansieras av medel från Sveriges internationella bistånd, vars mål är att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck och ska användas i enlighet med OECD:s definition av bistånd. Inom utvecklingsforskningen genereras kunskap som tydligt kan bidra till att de globala utvecklingsmålen nås. Utvecklingsforskningen bidrar med kunskap som tar hänsyn till förhållanden i hela världen, inklusive låg- och lägre medelinkomstländer, och deltagande forskare från hela världen bidrar i denna utveckling.

Denna översikt över utvecklingsforskning utgör en del i det kunskapsunderlag som Vetenskapsrådet sammanställer inför regeringens kommande forskningsproposition och för prioriteringar inom ämnesråd, råd och kommittéer. Den kan även användas som referensmaterial inom forskningssektorn. Översikten har tagits fram av kommittén för utvecklingsforskning vid Vetenskapsrådet, och den baseras på en uppdatering, uppföljning och komplettering av 2015 års ämnesöversikt.

Sedan 2013 ansvarar Vetenskapsrådet och dess kommitté för utvecklingsforskning för stödet till utvecklingsforskning. Den uttalade ambitionen med överföringen av utvecklingsforskningsstödet till Vetenskapsrådet under 2013 var dels att säkerställa en kvalitet i beredning och bedömning som står i paritet med annan forskningsfinansiering från de statliga forskningsråden, dels att integrera utvecklingsforskning tydligare i det bredare forskningslandskapet och att därmed också locka nya forskare till området och driva fram nya forsknings-konstellationer. En fortsatt utveckling av ett kompletterande samspel med annan forskningsfinansiering inom Vetenskapsrådet och med annan forskningsfinansiering nationellt och internationellt utgör ett viktigt område för kommitténs strategiska arbete. Samtidigt har ett alldeles utmärkt samarbete och en intensiv dialog utvecklats med Sida över åren och därmed också ett gott samspel mellan utvecklingsforskningen och övriga delar av Sveriges forskningssamarbete inom utvecklingssamarbetet.

I denna forskningsöversikt presenteras omfattning, innehåll och utveckling av stödet till utvecklingsforskning under de senaste 5 åren. Baserat på en genomgång av inkomna ansökningar, en enkät till forskare på området, samt omvärldsbevakning nationellt och internationellt, ges ett antal rekommendationer för hur utvecklingsforskningsstödet kan bidra till en ökad internationalisering av svensk forskning, en högkvalitativ tvärvetenskap, en forskning som stödjer de globala utvecklingsmålen och en forskning som kan bidra till att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. För detta krävs ett utökad anslag, en viss revidering av anslagens villkor, en fortsatt integre-

ring av utvecklingsforskning i det bredare forskningslandskapet, samt ett fortsatt samarbete med andra finansiärer nationellt och internationellt.

Jag vill tacka alla som bidragit till forskningsöversikten. Ett särskilt tack till kommittén för utvecklingsforskning för ett intensivt arbete med att lyfta fram visioner och möjligheter för forskningsområdet, samt för många intressanta och konstruktiva diskussioner.

Stockholm i december 2018

Kerstin Sahlin

Ansvarig huvudsekreterare för utvecklingsforskning vid Vetenskapsrådet

Sammanfattning

Utvecklingsforskning inom Vetenskapsrådet omfattar stöd till forskning av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling, samt stöd till samarbete och kunskapsutbyte mellan forskare i Sverige och forskare i låginkomstländer och lägre medelinkomstländer. Forskningsstödet finansieras av medel från Sveriges internationella bistånd, vars mål är att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Forskningsstödet ska därför användas i enlighet med OECD:s definition av bistånd. Utvecklingsforskningen bidrar till att identifiera och förklara förändrade förutsättningar för utveckling och människors levnadsvillkor. Den bidrar även med lösningar och lyfter fram konsekvenser och implikationer av vidtagna åtgärder. Utvecklingsforskningen genererar och sprider underlag för en kunskapsbaserad utveckling – kunskap som tydligt kan bidra till att de globala utvecklingsmålen nås.

Det är uppenbart att världen står inför en rad utmaningar. Listan kan göras lång, men några exempel rör spridning av antimikrobiell resistens, klimatförändringarna, energi, ekonomisk utveckling, ojämlikhet mellan länder, kön, generationer, samhällsgrupper och människor, migration, konflikt och fredsbevarande samt digitaliseringen av en rad sektorer. Agenda 2030 är universell och pekar ut tydliga mål för världens utveckling. Agendan betonar att det krävs global forskning med deltagande från hela världen och utveckling av ett bättre kunskapsunderlag för att nå de globala målen.

Tyvär finns det hinder för ett fritt flöde och utbyte av idéer, kunskap och initiativ forskare emellan. Många forskare från låginkomstländer har inte tillträde till den globala vetenskapliga arenan. De har ofta inte samma möjlighet att komma åt resultat som andra forskare har publicerat eller samma tillgång till gängse vetenskapliga nätverk och kanaler för att presentera sina egna resultat. Utvecklingsforskning ger möjligheter att sammanföra den senaste tekniken och lokalorienterad kunskap med slutresultat som är användbara och anpassade för olika typer av samhällen. Det är emellertid viktigt att denna typ av samarbete forskare emellan är fri från påverkan från politiska påtryckningar. Arbetet måste få drivas av forskarna själva. Likasinnade forskare med liknande intressen ska finna varandra, och med en mångsidig expertis som spänner över traditionella vetenskapliga discipliner kan tekniker, analysverktyg och bakgrundskunskaper överbrygga geografiska gränser och sammanfogas till något nytt och användbart.

Kommittén för utvecklingsforskning vid Vetenskapsrådet har formulerat en vision för utvecklingsforskningen i ett tioårigt perspektiv. Visionen är att kunskap utvecklas som på olika sätt tydligt kan bidra till att de globala utvecklingsmålen nås, att forskning utvecklas som tar hänsyn till förhållanden i hela världen, inklusive låg- och lägre medelinkomstländer, samt att deltagande forskare från hela

världen bidrar i denna utveckling. För att detta ska bli möjligt ska det på sikt bli en alltmer jämlik situation mellan forskare i Sverige och samarbetspartner i låg- och medelinkomstländer, där målen och nyttan för forskningen tydligare kommer samtliga till godo. Kopplingar mellan olika internationella samarbeten ska stimuleras genom att möjligheter till flexibla lösningar för forskarutbyten ges, vilket bidrar till att tvärvetenskaplig forskningssamverkan främjas. Kunskap och information om utvecklingsforskning ska nå ut bättre till forskarsamhället, vilket bidrar till att utvecklingsforskning blir ett än mer välkänt och attraktivt ämnesområde som samspelar väl med annan forskningsfinansiering inom Vetenskapsrådet och det svenska forskningslandskapet i övrigt. Svensk utvecklingsforskning ska vara internationellt drivande.

Utvecklingsforskning spänner över hela det vetenskapliga fältet och omfattar såväl grundforskning som mer direkt policyrelevant och tillämpad forskning. Ansökningar inom utvecklingsforskning bereds i dag inom tre ämnesområden: global hälsa, humaniora och samhällsvetenskap, samt natur- och teknik- och miljövetenskap. Ungefär lika många ansökningar inkommer och beviljas varje år inom vart och ett av dessa tre områden.

I denna forskningsöversikt presenteras omfattning, innehåll och utveckling av stödet till utvecklingsforskning under de senaste 5 åren. Baserat på en genomgång av inkomna ansökningar, en enkät till forskare på området, samt omvärldsbevakning nationellt och internationellt, ges ett antal rekommendationer för hur stödet till utvecklingsforskning kan förbättras i syfte att bättre ta tillvara forskningens potential, stödja en forskning av högsta vetenskapliga kvalitet och tillse att denna forskning får ett ökat genomslag i samhället. Sverige har som internationell forskningsaktör en viktig roll i att driva och synliggöra den svenska utvecklingsforskningen internationellt. Rekommendationer ges för hur utvecklingsforskningsstödet kan bidra till en ökad internationalisering av svensk forskning, en högkvalitativ tvärvetenskap, en forskning som stödjer de globala utvecklingsmålen och en forskning som kan bidra till att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. För detta krävs ett utökat anslag, viss revidering av anslaget villkor, en fortsatt integrering av utvecklingsforskning i det bredare forskningslandskapet, samt fortsatt samarbete med andra finansiärer nationellt och internationellt. Vidare ges förslag på ett antal särskilda tematiska satsningar där särskilt forskningsstöd och samordning av forskningsinitiativ är motiverade.

Summary

Development research within the Swedish Research Council covers support for research of relevance to the fight against poverty and for sustainable development, and support for collaboration and knowledge exchange between researchers in Sweden and researchers in low income countries and lower middle income countries. The research support is funded by Sweden's international development aid, whose goal is to create prerequisites for better living conditions for people living in poverty and repression, and shall be used according to OECD's definition of development aid. Development research contributes to identifying and explaining changing prerequisites for development and human living conditions, and it contributes with solutions and with highlighting consequences and implications of measures undertaken. Development research generates and disseminates information for knowledge-based development; knowledge that can contribute clearly to achieving global development goals.

It is clear that the world is facing a number of challenges. The list is long, but some examples relate to the spread of anti-microbial resistance, climate changes, energy, economic development, inequality between countries, genders, generations, social groups and people, migration, conflict and peace-keeping, and also digitisation of a number of sectors. Agenda 2030 is universal, and indicates clear goals for world development. The agenda emphasises that global research is needed, with participation from the whole world, and with development of better underlying knowledge in order to achieve the global goals.

Unfortunately, there are obstacles to free flow and exchange of ideas, knowledge and initiatives between researchers. Many researchers from low income countries do not have access to the global scientific arena. They often do not have the same opportunity to access results published by other researchers, or to access common scientific networks and channels for presenting their own results. Development research provides opportunities to link up the most up-to-date technology and locally-oriented knowledge, achieving end results that are useable and adapted to different types of societies. However, it is important that this type of collaboration between researchers is free from political influences. The work must be driven by the researchers themselves. Likeminded researchers with similar interests must find each other, and with many-faceted expertise that ranges across traditional scientific disciplines, techniques, analysis tools and background knowledge can bridge geographical borders and be linked together into something new and useful.

The Committee for Development Research at the Swedish Research Council has formulated a vision for development research in a ten-year perspective. The vision is that knowledge is developed that in various ways can make a clear contribution to achieving the global development goals, that research is developed that takes

into accounts circumstances throughout the world, including low and lower middle income countries, and that participating researchers from all around the world contribute to this development. To make this possible, we must create an ever more equal situation in the long term between researchers in Sweden and collaborators in low and lower middle income countries, when the goals and uses of research can more clearly benefit all. The link between different international collaborations is stimulated by providing opportunities for flexible solutions for researcher exchanges, which contributes to promoting interdisciplinary research collaboration. Knowledge and information about development research shall reach out better to the research community, which contributes to development research becoming a well-known and attractive subject area that interacts well with other research funding within the Swedish Research Council and the rest of the Swedish research landscape. Swedish development research is an international driving force.

Development research spans the entire scientific field, and includes both basic research and more directly policy-relevant and applied research. Applications within development research are currently reviewed within three subject areas: global health, humanities and social sciences, and natural, engineering and environmental sciences. Approximately the same number of applications are received and awarded each year within each one of these three areas.

This research review presents the scope, contents and development of the support for development research during the last 5 years. Based on a review of applications received, a survey of researchers in the area and monitoring of the contemporary environment nationally and internationally, a number of recommendations are given on how the support for development research can be improved, for the purpose of better utilising the potential of research, supporting research of the highest scientific quality, and ensuring that this research has increased impact in society. As an international research actor, Sweden has an important role in driving and making visible Swedish development research internationally. Recommendations are made for how the support for development research can contribute to increased internationalisation of Swedish research, high quality interdisciplinary research, research that supports the global development goals, and research that can contribute to creating prerequisites for better living conditions for people who live in poverty and repression. To achieve this, a larger Government appropriation is required, along with some revision of the terms and conditions for the appropriation, continued integration of development research in the broader research landscape, and continued collaboration with other funding bodies nationally and internationally. Proposals are also made for a number of specific thematic focus areas, where targeted research support and coordination of research initiatives are justified.

Inledning

Utvecklingsforskningen genererar kunskap som tydligt kan bidra till att de globala utvecklingsmålen nås. Utvecklingsforskningen bidrar med kunskap som tar hänsyn till förhållanden i hela världen inklusive låg och lägre medelinkomstländer och deltagande forskare från hela världen bidrar i denna utveckling. Utvecklingsforskning inom Vetenskapsrådet omfattar stöd till forskning av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling samt stöd till samarbete och kunskapsutbyte mellan forskare i Sverige och forskare i låginkomstländer och lägre medelinkomstländer. Forskningsstödet finansieras av medel från Sveriges internationella bistånd, vars mål är att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck och ska användas i enlighet med OECD:s definition av bistånd.

Vid millenniumskiftet stod världen inför en kraftig global tillväxt, framför allt i låginkomstländerna, med Kina som drivkraft. Låginkomstländerna – med undantag för de som har varit vanstyrda eller lidit under krig och konflikt – har haft goda möjligheter att förbättra levnadsvillkoren för hundratals miljoner människor. I dag är situationen helt annorlunda. Vi ser en minskande världshandel och sjunkande tillväxt i Kina, kriser inom handelspolitiken, mer auktoritära styrelseskick i många länder, inklusive stora och mäktiga länder, samt förhöjda militära konfliktnivåer. Samtidigt som kunskapsutvecklingen har möjliggjort stora framsteg inom global hälsa, utbildning, arbetsliv, robotisering av industriverksamhet, klimat, energi och jordbruk, samt på miljöområdet, är behoven, men också möjligheterna, att utveckla en global forskning som bidrar med kunskap inom dessa områden kanske större än någonsin. Utvecklingsforskningen bidrar till att identifiera och förklara förändrade förutsättningar för utveckling och människors levnadsvillkor. Den bidrar även med lösningar och lyfter fram konsekvenser och implikationer av vidtagna åtgärder. Utvecklingsforskningen har en mycket viktig roll i att generera och sprida underlag för en kunskapsbaserad global utveckling.

Det är uppenbart att världen står inför en rad utmaningar som, för att realistiska och acceptabla lösningar ska kunna uppnås, kräver globalt deltagande och samarbete inom en rad områden. Listan kan göras lång, men några exempel rör spridning av antimikrobiell resistens, klimatförändringarna, migration, ojämlikhet och bristande jämställdhet, den nya digitala ekonomin samt global handel och fredsbevarande. Det behövs både ny kunskap och tillvaratagande av kunskap för att hantera utmaningarna, och i båda fallen behövs ett globalt vetenskapligt samarbete. Med den globala Agenda 2030 pekas tydliga mål ut för världens utveckling. Agendan betonar att det krävs global forskning, med deltagande från hela världen och utveckling av ett kunskapsunderlag, för att nå de globala målen. Här ingår

också framtagande av forskningsbaserade underlag för mätning av måluppfyllelse och identifiering av synergier och konflikter mellan målen. Samtidigt finns ett ökat intresse för globala utvecklingsfrågor bland forskare, vilket bidrar till att det finns en stor potential av forskningsmöjligheter och forskningsintressen att ta tillvara.

Tyvär finns det hinder för ett fritt flöde och utbyte av idéer och initiativ forskare emellan. Många forskare från låginkomstländer har inte tillträde till den globala vetenskapliga arenan, även om det varierar mellan ämnesområden och sammanhang. De har ofta inte samma möjlighet att komma åt resultat som andra forskare har publicerat eller samma tillgång till gängse vetenskapliga nätverk och kanaler för att presentera sina egna resultat. Samarbeten med potential att sammanföra den senaste tekniken och lokalorienterad kunskap kan uppstå med slutresultat som är användbara och anpassade för olika typer av samhällen. Det är emellertid viktigt att denna typ av samarbete forskare emellan är fri från påverkan från politiska påtryckningar. Arbetet måste få drivas av forskarna själva. Likasinnade forskare med liknande intressen ska finna varandra, och med en mångsidig expertis som spänner över traditionella vetenskapliga discipliner kan tekniker, analysverktyg och bakgrundskunskaper överbrygga geografiska gränser och sammanfogas till något nytt och mycket användbart.

Kommittén för utvecklingsforskning vid Vetenskapsrådet har formulerat en vision för utvecklingsforskningen i ett tioårigt perspektiv. *Visionen är att kunskap utvecklas som på olika sätt tydligt kan bidra till att de globala utvecklingsmålen nås, att forskning utvecklas som tar hänsyn till förhållanden i hela världen, inklusive låg- och lägre medelinkomstländer, samt att deltagande forskare från hela världen bidrar i denna utveckling. För att detta ska bli möjligt ska det på sikt bli en alltmer jämlik situation mellan forskare i Sverige och samarbetspartner i låg- och medelinkomstländer, där målen och nyttan för forskningen tydligare kommer samtliga till godo. Kopplingar mellan olika internationella samarbeten ska stimuleras genom att möjligheter till flexibla lösningar för forskarutbyten ges, vilket bidrar till att tvärvetenskaplig forskningssamverkan främjas. Kunskap och information om utvecklingsforskning ska nå ut bättre till forskarsamhället, vilket bidrar till att utvecklingsforskning blir ett än mer välkänt och attraktivt ämnesområde som samspelar väl med annan forskningsfinansiering inom Vetenskapsrådet och det svenska forskningslandskapet i övrigt. Svensk utvecklingsforskning ska vara internationellt drivande.*

Med utgångspunkt i visionen rekommenderas ett antal åtgärder för att vidareutveckla stödet och tillvarata potentialen för utvecklingsforskning. Dessa rekommendationer sammanfattas i rutan nedan. Som underlag för rekommendationerna redogörs sedan för forskningens och forskningsstödet inriktning under de fem år som Vetenskapsrådet och kommittén för utvecklingsforskning har ansvarat för utvecklingsforskningen. Därefter beskrivs områdets internationella genomslag samt utmaningar för området på fem till tio års sikt. Till sist redogörs det för grunden till var och en av rekommendationerna.

Rekommendationer för området som helhet i sammanfattning

- **Tillvarata potentialen inom utvecklingsforskning**
 - Förbättra karriärvägar för forskare inom alla områden.
 - Se över forskningsstödet villkor. Stödet till utvecklingsforskning utgör ett komplement till, och behöver samspela med, annan forskningsfinansiering. Därför är det viktigt att villkoren överensstämmer med annan forskningsfinansiering
 - Öka anslagen, vilket bland annat kan möjliggöra att stöd utlyses för att etablera multisektoriella forskningsmiljöer och forskarskolor i forskningsfronten vad gäller internationella utvecklingsfrågor genom utlysningar av medel inom Vetenskapsrådets bidragsform ”Miljö- och samverkanstöd”.
 - Inför ett utvecklat stöd för att locka yngre forskare till området.
 - Se över utvecklingsforskningen relevanskriterier och återgå till att rikta stödet till både låg- och lägre medelinkomstländer.
 - Ta tillvara kommitténs tvärvetenskapliga kompetens.
- **Åtgärder behövs för att öka forskningens genomslag i samhället**
 - Intensifiera interaktionen med lärosätena för att öka kunskapen om och intresset för utvecklingsforskning.
 - Nya innovativa former för kommunikation/spridning av resultat för utvecklingsforskning behövs för att nå ut till nya intressenter.
 - Det krävs en kontinuerlig dialog kring utvecklingsforskning med Utbildningsdepartementet och Utrikesdepartementet.
- **Det fria forskningsstödet kan kompletteras med särskilda tematiska satsningar**
 - Särskilda satsningar kan med fördel utlysa ihop med andra råd och kommittéer inom Vetenskapsrådet, med Sida och med andra forskningsråd. I vissa fall finns redan satsningar, men de kan kompletteras. Exempelvis bör några av de nationella forskningsprogrammen utvidgas och bli globala.
 - Det finns förslag på nya särskilda satsningar. Angelägna teman för särskilda satsningar som nämns i denna översikt är följande: konsekvenserna av klimat- och miljöförändringar; världens demografiska utveckling och dess konsekvenser; digitaliseringen och digital kompetens; åtgärder för global jämställdhet; vattenrelaterade utmaningar; artificiell intelligens och dess påverkan på människa, natur och samhälle; energi; ojämlikhet inom och mellan samhällen; utvecklingsforskning kring antimikrobiell resistens.

Utvecklingsforskning: Omfattning, kvalitet, inriktning och omvärld

De rekommenderade åtgärder som presenterades i rapportens inledning ger möjlighet att bättre ta tillvara potentialen inom utvecklingsforskning och öka forskningens genomslag i samhället. Rekommendationerna tar sin utgångspunkt i den forskning och de samarbeten som i dag bedrivs och i de förutsättningar som i dag gäller för forskningen och forskningsstödet. En genomgång av den forskning som hittills har finansierats, de ansökningar som inkommit samt en omvärldsanalys visar på stora möjligheter att med relativt begränsade insatser ytterligare stärka utvecklingsforskningen. Genomgången nedan visar på en forskning av hög kvalitet och med tydlig relevans för målen för utvecklingssamarbetet och för de globala utvecklingsmålen. Samtidigt visar genomgången att förutsättningarna för såväl forskningen som forskningsstödet i dag hindrar möjligheterna att ta tillvara utvecklingsforskningens hela potential. Rekommendationerna ovan pekar också ut viktiga åtgärder för att stärka forskningen, forskningsresultatens genomslag i samhället och integrationen av utvecklingsforskningen i det bredare globala forskningsfältet.

Utvecklingsforskning som beviljats stöd av Vetenskapsrådet

Medel för utvecklingsforskning har utlysts genom två typer av bidragsformer: projektbidrag och nätverksbidrag. Projektbidraget ger utrymme för forskare att fritt definiera forskningsprojekt om upp till fyra år som är av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling i låginkomstländer. Nätverksbidraget (Swedish Research Links) stödjer bildandet av nätverk för utveckling av långsiktig gemensam forskning mellan svenska forskare och forskare från låginkomstländer och lägre medelinkomstländer. Utöver dessa fria bidrag har projektbidrag inom en tematisk satsning på temat ”Sustainability and Resilience” genomförts i samarbete med Sida, Formas och Forte. Mer information om detta följer nedan.

Sedan kommittén för utvecklingsforskning bildades i samband med överföringen av ansvar för utvecklingsforskningen till Vetenskapsrådet har 197 projektbidrag och 165 nätverksbidrag beviljats. Utvecklingsforskning spänner över hela det vetenskapliga fältet, är ofta tvärvetenskaplig och omfattar såväl grundforskning som mer direkt policyrelevant och tillämpad forskning. Tematiskt uppvisar forskningen en stor bredd. En översikt över den forskning och det forskningsarbete som finansierats samt några exempel på forskningsprojekt ges i bilaga 1.

Ansökningar inom utvecklingsforskning hanteras inom tre ämnesområden: humaniora och samhällsvetenskap, global hälsa samt natur-, teknik- och miljövetenskap. En översikt över vilken ämnestillhörighet som anges som första kod i ansökningar visar en stor ämnesmässig spridning och en relativt jämn fördelning

av bidrag mellan dessa ämnesområden (se tabell 2, bilaga 1). Dock kan noteras att antalet projekt inom humaniora är mycket litet. Framöver bör orsakerna till att få ansökningar beviljas och inkommer från humanistiska forskare bevakas särskilt, och möjliga åtgärder bör övervägas för att stärka mångfalden i den forskning som beviljas.

Projekten och nätverken har involverat 81 länder. De vanligaste samarbetsländerna inom projektbidrag är länder i Östafrika, såsom Kenya, Tanzania, Uganda och Etiopien i nämnd ordning, följt av Bangladesh, Moçambique och Indien. Inom nätverksbidrag är det vanligaste landet Indien, följt av Bangladesh, Brasilien (fram till och med 2014), Tanzania och Kenya (se även tabell 1 i bilaga 1).

Kommittén bevakar kontinuerligt utfallen av bidragsbesluten med avseende på jämställdhet. Det är över tid en relativt jämn fördelning mellan könen vad gäller beviljandegrad. Jämställdhetsaspekterna beaktas för övrigt i varje del av arbetet inom utvecklingsforskning, inklusive under beredningsprocessen, såsom vid tillsättning av beredningsgruppsledamöter, under utbildning inför och genomförande av beredningsgruppsmötena samt vid rapportering. Vidare ombes från och med 2018 beredningsgruppsledamöterna att väga in i vilken grad könsaspekter inkluderas i själva forskningsfrågorna där detta är tillämpligt.

Forskningens kvalitet

Det vore önskvärt att kunna mäta hur forskningen som stöds genom utvecklingsforskning står sig i kvalitet, både jämfört med utvecklingsforskning internationellt och med andra ämnesområden nationellt. Det finns dock begränsningar vad gäller tillgängliga data, då utvecklingsforskning inte är en sökbar term i databaserna. Begränsningarna beror också på att de dataset som finns tillgängliga inom utvecklingsforskning är små i jämförelse med andra ämnesområden (till exempel samhällsvetenskap inom utvecklingsforskning jämfört med övrig samhällsvetenskap). Framöver är det önskvärt att genomföra uppföljningar och utvärderingar som mer direkt visar på forskningsprojektens resultat i form av publikationer samt vetenskapligt och samhälleligt genomslag. Någon sådan genomgång har dock inte kunnat göras inom ramen för detta översiktsarbete. Under våren 2018 genomfördes i stället en mer begränsad analys av hur det har gått för de forskare som sökt medel inom utvecklingsforskning när de söker inom Vetenskapsrådets andra ämnesområden. Av de som har ansökt om projektbidrag inom utvecklingsforskning under 2013–2017 har 58 procent även sökt bidrag från Vetenskapsrådet inom minst ett annat ämnesområde under samma period. Resultaten visar att ansökningar från dessa forskare inte avviker i betyg eller beviljandegrad från andra sökande. Resultaten indikerar att utvecklingsforskningen står sig väl kvalitetsmässigt i relation till forskning som finansieras på andra sätt.

Genomgången visar också att utvecklingsforskningen på ett utmärkt sätt kompletterar forskningsfinansiering inom andra områden, samt att stödet på så sätt bidrar till att internationalisera forskningen och möjliggör en forskning som tydligt också omfattar relevans för och samarbeten med låg- och lägre medelinkomstländer. Utvecklingsforskning är inte ett avgränsat forskningsfält, utan ger möjlighet för forskare inom alla vetenskapliga områden att forska globalt. I bilaga 2 redovisas analysen av ansökningar inom utvecklingsforskning och andra områden.

Forskningsstödet organisation, omfattning och inriktning

Den uttalade ambitionen med överföringen av utvecklingsforskningsstödet till Vetenskapsrådet under 2013 var dels att säkerställa en kvalitet i beredning och bedömning som står i paritet med annan forskningsfinansiering från de statliga forskningsråden, dels att integrera utvecklingsforskning tydligare i det bredare forskningslandskapet och att därmed också locka nya forskare till området och driva fram nya forskningskonstellationer. I samband med överföringen bildades kommittén för utvecklingsforskning, en kommitté som i likhet med övriga kommittéer och råd inom Vetenskapsrådet består av aktiva forskare på området och har ansvar för forskningsfinansieringens utformning, beredning och kvalitet inom området. Kommittén för utvecklingsforskning sätts samman genom nomineringar från ämnesråd inom Vetenskapsrådet samt från Sida, Formas och Forte.

Ramen för utvecklingsforskningen låg 2013, vid överföringen av hela anslaget till Vetenskapsrådet, på 170 miljoner kronor årligen (inklusive max 4 miljoner för förvaltning). Anslaget skars senare ned men ligger för 2018 återigen på 170 miljoner kronor. Trots en ökning av den övriga budgeten för forskningsbiståndet har alltså anslaget för utvecklingsforskning inte höjts. Bidragsvillkoren ändrades något vid överföringen till Vetenskapsrådet. Viktigast var kanske att Sidas U-forskstöd, som i huvudsak motsvarade det projektstöd Vetenskapsrådet utlyser i dag, endast gav medel till svenska forskare, medan reglerna för projektbidrag inom dagens utvecklingsforskning möjliggör internationellt deltagande. För projektbidraget är kravet i dag att det ska vara svenska lärosäten som är medelförvaltare, men forskare från andra länder deltar ofta i samarbetena. En erfarenhet är också att genom medverkan av lokala forskare i forskning som rör låg- och lägre medelinkomstländer blir forskningen generellt sett bättre och bidrar även till att stärka forskningskapaciteten i låginkomstländer. Under de första åren var proportionen vad gäller medelstildelning mellan projektbidrag och nätverksbidrag fastslaget i regleringsbrevet. Sedan år 2017 anges det i regleringsbrevet att stödet ska omfatta stöd till forskning och forskningssamarbeten, medan proportionen mellan de båda stödformerna inte regleras. I 2018 års utlysning avsattes cirka 80 procent av medlen till projektbidrag och 20 procent till nätverksbidrag.

Vetenskapsrådets kommitté för utvecklingsforskning har också en viktig roll som brygga mellan biståndet och den globala forskningen. Utöver öppna utlysningar av bidrag till projekt och nätverk har kommittén genomfört en särskild tematisk utlysning av projektbidrag om klimatförändringar, hållbarhet och resiliens i låg- och lägre medelinkomstländer, i samarbete med andra myndigheter. En första gemensam utlysning genomfördes 2016 tillsammans med Sida och Formas. Samma myndigheter genomförde tillsammans med Forte en andra utlysning 2018, med samma inriktning. I grunden motiveras samarbetet av de gemensamma målen inom Agenda 2030. I samklang med regeringens politik för global utveckling uttrycker dessa en allt starkare syn på att utmaningarna är globala och kräver gemensamma ansträngningar. Kanske är det särskilt viktigt att betona den globala dimensionen inom klimat- och miljöområdet. I de finansierade projekten inom de två utlysningarna krävs medverkan av forskare från låginkomst- eller lägre medelinkomstländer samt deltagande av yngre forskare vid svenska lärosäten. Utlysningarna lockade många ansökningar av hög kvalitet, och det finns stort utrymme för att stödja ytterligare forskning av god kvalitet och relevans inom detta område.

Vidare har kommittén verkat för att bredda intresset för utvecklingsforskning bland svenska forskare, att utveckla dialogen över ämnes- och lärosätesgränser

inom området samt att sprida forskningsresultaten och därmed öka dess policyrelevans. Ett viktigt led i detta arbete är de konferenser inom utvecklingsforskning som hålls vartannat år i samarbete mellan Kommittén för utvecklingsforskning vid Vetenskapsrådet, Sida och ett värdlärosäte. Konferensen benämns ”Development Research Conference”, DevRes. Syftet med konferenserna är att skapa ett tvärvetenskapligt forum för forskare som arbetar med utvecklingsfrågor och att erbjuda en plattform för dialog mellan forskare, praktiker och beslutsfattare inom utvecklingsfrågor. En stor ambition har lagts vid att konferenserna ska locka såväl svenska som internationella forskare. Internationella deltagare har kommit från såväl Europa som från låg- och lägre medelinkomstländer. Värdlärosäte för 2016 års konferens var Stockholms universitet och värd för 2018 års konferens var Göteborgs universitet.

Kommittén för utvecklingsforskning söker ständigt vidareutveckla samverkan och dialogen med andra myndigheter, internationella aktörer och inom Vetenskapsrådet. Kommittén för utvecklingsforskning för en kontinuerlig dialog med Sida för att främja synergier och komplementaritet vad gäller forskning och forskningssamarbete i utvecklingssamarbetet.

För närvarande arbetar kommittén för att utveckla internationella samarbeten inom ramen för Agenda 2030, bland annat med UK Research and Innovation, International Science and Innovation Directorate (ISID) och andra europeiska forskningsfinansierare inom området.

Forskarnas syn på utvecklingsforskningens bidrag och förutsättningar

En enkätundersökning genomfördes under år 2018, där alla bidragsmottagare av utvecklingsforskningsmedel från Vetenskapsrådet tillfrågades om de viktigaste vetenskapliga framstegen och utmaningarna i relation till deras forskning, de största utmaningarna för att bedriva utvecklingsforskning samt vilka förändringar som skulle behövas för att underlätta forskningen.

På frågan kring de viktigaste framstegen och vetenskapliga utmaningarna inom forskningen inkom mycket varierande svar, vilket illustrerar bredden av utvecklingsforskning. Värt att notera är att 35 procent av de svarande lyfte fram vikten av nya metoder, tekniker (till exempel bioinformatik och datahantering) och material för forskningens utveckling de senaste åren. Vad gäller utmaningar angick de vanligaste svaren finansieringsfrågor (64 procent), såsom storlek på bidragen, möjligheten att söka medel samt hur medel får användas. En fjärdedel av de svarande lyfte de praktiska svårigheterna med att arbeta i och med låginkomstländer och lägre medelinkomstländer. Angående önskade förändringar föreslogs olika ändringar av villkoren för bidragen, nya bidragsformer och förbättrade karriärvägar av många respondenter.

Resultaten från enkäten, som sammanfattas genom grafer i bilaga 3, kommer att användas i kommitténs fortsatta arbete.

Forskningens genomslag i området i en internationell jämförelse

En förutsättning för hållbar global utveckling är en stabil och växande kunskapsbas, inte minst för att kunna uppnå målen och delmålen inom Agenda 2030. Forskning gör det möjligt att veta hur olika utvecklingsmål kan nås och hur man ska mäta måluppfyllelse, samt leder till ny kunskap och innovation. Forskning behövs också vad gäller synergier och konfliktytor mellan de globala målen. En stor del av utvecklingsforskningen syftar till att generera resultat av omedelbar nytta för Sveriges utvecklingssamarbete, medan andra forskningsprojekt utvecklar kunskap som kan bidra på sikt.

Förutom de traditionella metoderna att mäta forskningens genomslag – med hjälp av bibliometri, patent etcetera – är det av intresse att kunna följa upp hur utvecklingsforskningen som stöds av Vetenskapsrådet har påverkat eller bidragit till exempelvis policybeslut, jämställdhet, mänskliga rättigheter, förbättrad hälsa, miljöförbättringar, allmän kunskapsuppbyggnad i samhället, infrastruktur, högre utbildning inom utvecklingsfrågor samt karriärvägar utanför akademien för yngre forskare.

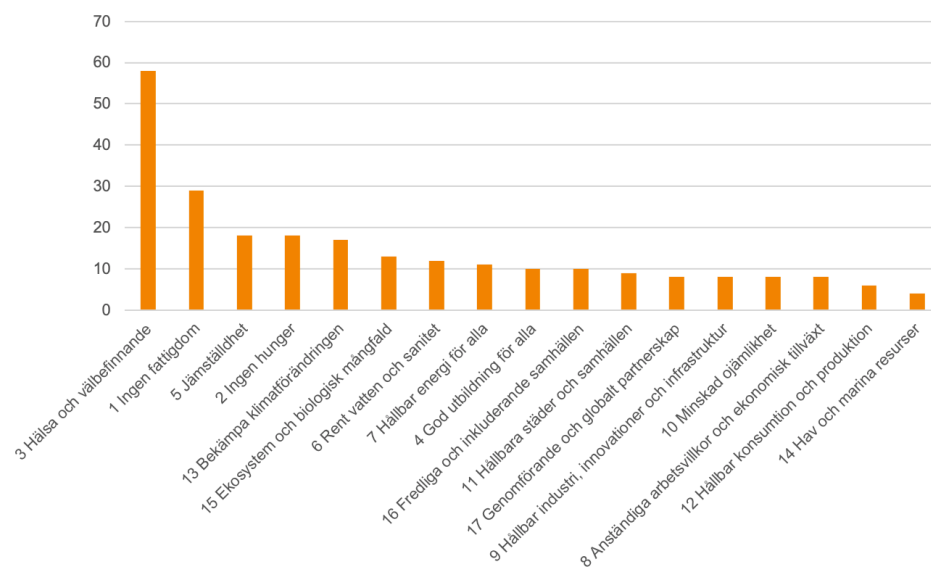
Utmaningarna för att göra uppföljningar av dessa typer av genomslag är självklart mycket stora, bland annat vad gäller tidsaspekten. Många forskningsprojekt kan generera resultat som är direkt tillämpbara eller till och med ha påverkan redan under genomförandet, och genomslaget är därmed enklare att följa upp. Genomslag av forskning, framför allt grundforskning, tar dock ofta betydligt längre tid än själva forskningsprojekten och kan röra sig om årtionden. Påverkan av ett forskningsprojekt blir också ofta indirekt, och det är svårt att koppla samhällsmässiga förändringar till ett specifikt forskningsprojekt eller till ett särskilt finansieringsinstrument. Detta blir tydligt då forskare tillfrågas hur deras forskningsprojekt har lyckats med olika typer av genomslag. Vissa utfall, som publiceringar, doktorander etcetera, är relativt enkla att följa upp, medan långsiktigt kunskapsbyggande, påverkan av det politiska samtalet och beslutsfattande, användning av forskningsresultat för hälsa och så vidare, är svårare att mäta och följa upp. Ett par förslag till åtgärder är att införa regelbunden dokumentation av vad forskningsprojekten har gjort för specifika aktiviteter för att stärka olika typer av genomslag genom projektens vetenskapliga åiterrapportering (hitta ”pathways to impact”), samt att göra en riktad utvärdering med hjälp av sakkunnigbedömning inom några år, när det har gått en längre tid sedan projekten genomfördes.

I dagsläget saknas alltså fördjupad och detaljerad information om det samhällsreliga genomslaget av svensk utvecklingsforskning som helhet. Svårigheter att bedöma forskningens samhällsreliga genomslag är naturligtvis inte unikt för utvecklingsforskningsområdet och kräver fortsatt utvecklingsarbete över hela det

vetenskapliga fältet, med hänsyn tagen till de olikheter som finns mellan olika forskningsområden. I ett försök att åtminstone ytligt fånga forskningens samhällsliga genomslag ställdes i enkätundersökningen 2018 frågan om den utförda forskningens relevans för de globala utvecklingsmålen. Resultaten visade att de beviljade bidragen inom utvecklingsforskning 2013–2017 sammantaget är relevanta för alla de 17 målen inom Agenda 2030¹ (Figur 1). Många projekt rapporterades ha relevans för flera mål. Här kan påminnas om att lika viktigt som att forskning kan och bör bidra till uppfyllandet av enskilda mål är att forskning också behövs vad gäller synergier och konfliktytor mellan de globala målen. I enkätsvaren framkom också att en rad projekt haft påverkan på utvecklingen inom ett flertal områden, såsom hälsa, miljöfrågor och matproduktion, i berörda länder. I ansökningsomgången 2018 infördes att de sökande skulle ange relevansen för de globala utvecklingsmålen i ansökan. Ansökningarna under 2018 visar samma mönster som framkom i enkäten.

Det finns behov av att intensifiera interaktionen med lärosätena för att öka kunskapen om och intresset för utvecklingsforskning. Nya innovativa former för kommunikation/spridning av resultat för utvecklingsforskning behövs för att nå ut till nya intressenter. Vidare krävs en kontinuerlig dialog kring utvecklingsforskning med Utbildningsdepartementet och Utrikesdepartementet, både för att löpande stämna av om villkoren för forskningen fortsatt främjar forskning av högsta kvalitet, för att främja forskningens integration i det bredare forskningsfältet och för att följa utvecklingen när det gäller forskningens resultat och genomslag i samhället.

Enkätsvaren, uppföljningen av vilka projekt som finansierats, resultat från forskningskonferenserna samt kommitténs eget utvecklingsarbete ger ett tydligt budskap: att utvecklingsforskningen och kommitténs arbete i mycket högre utsträckning än vad som i dag är fallet kan tillvaratas för att hantera Vetenskapsrådets aktuella frågor och för att bidra till myndighetens uppdrag och utveckling.



Figur 1. Finansierade projekt inom utvecklingsforskning (2013–2017) i relation till Agenda 2030, baserat på en enkätundersökning bland huvudsökande under våren 2018.

¹ Resultaten av enkäten sammanfattas i bilaga 3.

Det är uppenbart att den forskning som stöds genom utvecklingsforskningsanslaget har en relevans för såväl låg- som lägre medelinkomstländer som globalt. Forskningsstödet bör även fortsättningsvis delas ut i enlighet med de relevanskriterier som sätts av det internationella biståndet och OECD:s definition av bistånd. Forskningens inriktning rimmar väl med den insikt som präglar Agenda 2030 – för att nå globala mål krävs globala samarbeten för globalt framtagen kunskap. Kommittén ser stora möjligheter att än bättre utnyttja utvecklingsforskningens potential för sådan global kunskapsutveckling. Att så stor del av forskningen uppges vara av relevans för de globala målen visar att forskare självklart har stor kompetens i att identifiera aktuella frågor där forskning krävs. Denna viktiga forskarkompetens tas bäst tillvara genom öppna utlysningar som ger utrymme att ställa nya och nydanande forskningsfrågor. Kommittén rekommenderar också att huvuddelen av stödet till utvecklingsforskning inte avgränsas tematiskt utan är öppet för alla områden. Som komplement till detta fria forskningsstöd rekommenderar kommittén begränsade insatser på vissa aktuella områden. Sådan begränsade tematiska satsningar kan samla och stärka forskningen och forskningens tillgängliggörande inom angelägna områden.

Framtida utmaningar för området i ett fem- till tioårigt perspektiv

Kommittén för utvecklingsforskning vid Vetenskapsrådet har formulerat en vision för utvecklingsforskningen i ett tioårigt perspektiv. Visionen är att kunskap utvecklas som på olika sätt tydligt kan bidra till att de globala utvecklingsmålen nås, att forskning utvecklas som tar hänsyn till förhållanden i hela världen, inklusive låg- och lägre medelinkomstländer, samt att deltagande forskare från hela världen bidrar i denna utveckling. För att detta ska bli möjligt ska det på sikt bli en alltmer jämlik situation mellan forskare i Sverige och samarbetspartner i låg- och medelinkomstländer, där målen och nyttan för forskningen tydligare kommer samtliga till godo. Kopplingar mellan olika internationella samarbeten ska stimuleras genom att möjligheter till flexibla lösningar för forskarutbyten ges, vilket bidrar till att tvärvetenskaplig forskningssamverkan främjas. Kunskap och information om utvecklingsforskning ska nå ut bättre till forskarsamhället, vilket bidrar till att utvecklingsforskning blir ett än mer välkänt och attraktivt ämnesområde som samspelar väl med annan forskningsfinansiering inom Vetenskapsrådet och det svenska forskningslandskapet i övrigt. Svensk utvecklingsforskning ska vara internationellt drivande.

Ett önskvärt framtidsscenario är att Sverige genom utvecklingsforskningen har ökat antalet internationella samarbeten med hög vetenskaplig kvalitet, så att långsiktig kapacitetsuppbyggnad med kunskap- och erfarenhetsutbyte främjas, samt att dessa samarbeten utgör internationella noder som attraherar yngre forskare som ser noderna som attraktiva forskningsmiljöer med karriärvägar för att fördjupa och bredda utvecklingsforskningen. I utvecklingsforskningen eftersträvas ett ömsesidigt lärande och data som genereras ömsesidigt. I takt med en alltmer diversifierad situation både inom och mellan låg- och medelinkomstländer finns anledning att anta att utvecklingsforskningen kommer att bli alltmer komplex inom den närmaste fem- till tioårsperioden.

Sverige har som internationell forskningsaktör en viktig roll i att vara drivande och att synliggöra den svenska utvecklingsforskningen i ett internationellt perspektiv. I sammanhanget bör noteras att utvecklade forskning, forskningskompetens och forskningssamarbete med och i låg- och lägre medelinkomstländer i sig är en viktig del av samhällens utveckling. Stödet till forskning och forskningssamarbete av relevans för låg- och lägre medelinkomstländer innebär i sig även kapacitetsbyggande av forskningskompetens i dessa länder, liksom i Sverige. I detta sammanhang bör också vikten av ett fortsatt nära samarbete med Sida betonas. Samarbetet med Sida är nära och intensivt och stöds av regeringens *Strategi för forskningssamarbete och forskning inom utvecklingssamarbetet 2015–2021*. I strategin formuleras fyra fokusområden med syfte att bidra till stärkt forskning av hög kvalitet och relevans för

fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling. Sidans verksamhet inom ramen för strategin förväntas bidra till resultat med fokus på kapacitetsuppbyggnad för forskning, främst i låginkomstländer och -regioner, global, regional och nationell forskning av relevans för låginkomstländer och -regioner samt främjande av forskning som genom innovation kan bidra till fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling. Vetenskapsrådets verksamhet inom ramen för strategin förväntas bidra till resultat med fokus på svensk forskning av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling i låginkomstländer. I strategin betonas också sambandet mellan de fyra fokusområdena och vikten av ett nära samspel dem emellan.

Vilka är då framgångsfaktorerna för utvecklingsforskning? Den helt grundläggande förutsättningen är att forskningen håller hög kvalitet och att utlysningarna lockar goda forskare och goda forskningsprojekt. Utvecklingen hittills visar på en stor bredd och hög kvalitet i inkomna ansökningar och beviljade projekt. För en fortsatt utvecklingsforskning av relevans och hög kvalitet behöver den svenska resurs- och kunskapsbasen inom utvecklingsforskning ständigt upprätthållas och utvecklas, både vad gäller bredd och kvalitet. Detta åstadkoms genom attraktiva forskningsstöd, genom ökat engagemang inom olika vetenskapliga discipliner och forskningsmiljöer samt genom att samarbete utvecklas eller stimuleras inom och mellan redan befintliga nätverk nationellt och internationellt. En sådan mobilisering och förstärkning av utvecklingsforskare kräver en aktiv interaktion med lärosätena för att öka kunskapen om och intresset för utvecklingsforskning, ett stärkt samarbete med olika forskningsfinansiärer i Sverige (till exempel Formas, Forte, Vinnova, Sida och andra myndigheter) samt att möjligheter skapas till samfinansiering av utlysningar, till exempel tematiska utlysningar. Vidare behöver samarbetet stärkas med finansiärer inom utvecklingsforskning i andra länder (inklusive låginkomstländer). Ett sätt att åstadkomma det är att verka för ett bredare internationellt samarbete mellan forskningsråd och biståndsaktörer, inklusive ickestatliga organisationer.

Många aktuella samhällsutmaningar kräver tvärvetenskaplig forskning och inom utvecklingsforskningen kan detta med fördel uppmuntras, både vad gäller enskilda projekt och i termer av forskningsmiljöstöd. Andelen tvärvetenskapliga forskningsansatser förväntas öka under de kommande åren. För att inte missgynna tvärvetenskaplig forskning och utnyttja forskningens potential till fullo är det viktigt att kontinuerligt bevaka att tvärvetenskapliga ansökningar får en rättvis bedömning, i och med att de inbegriper flera ämnesområden. Detta kan också ställa krav på vissa organisatoriska förändringar vad gäller hanteringen av tvärvetenskapliga ansökningar. Samtidigt behövs också ämnesforskning, och tvärvetenskapliga lösningar kan också åstadkommas genom att forskningsresultat från olika områden kombineras på policynivån.

Utvecklingsforskningen finansieras genom biståndsbudgeten, och efterfrågan på direkt tillämpbara resultat kan förväntas att öka i framtiden med en ökad förväntan på värde för pengarna även på kortare sikt. Det är dock viktigt att betona och bevaka att utvecklingsforskningen är fortsatt långsiktig, forskardriven och öppen för grundforskning. Forskning bidrar förstås inte bara till lösningar på identifierade frågor och problem. En viktig del, inte minst från grundläggande och forskarinitierad forskning, är att formulera problemen och generera nya frågor. Samtidigt behöver samhälleligt genomslag av utvecklingsforskning följas upp och kommuniceras. Därför ser kommittén ett framtida behov av att värna och lyfta fram vikten av den

grundforskning som är av relevans för och i låginkomstländer och lägre medelinkomstländer och som möjliggörs genom utvecklingsforskningsstödet.

Ytterligare tre stora utmaningar som följer av utvecklingen internationellt, inom forskningen och i samhällen i stort behöver kommenteras särskilt här. I dag finns en utveckling med fler auktoritära stater. Inom många länder är forskningens frihet och oberoende hotad eller kraftigt begränsad, och forskningens oberoende och frihet måste därför värnas. Samtidigt kan ett aktivt stöttat globalt forskningssamarbete just bidra till att upprätthålla en stark forskning och att motverka inskränkningar i forskningens oberoende och frihet. En andra grupp av utmaningar som särskilt aktualiseras inom utvecklingsforskning rör etik och säkerhet. Samtidigt som det är viktigt att bevaka forskarnas säkerhet, inte minst i länder där forskningens frihet hotas, måste den forskningsetiska diskussionen ta hänsyn till forskningens globalisering. Samma etiska förhållningssätt som gäller för svensk forskning ska präglade den globala forskningen. Den tredje utmaningen är att fullt ut utnyttja de möjligheter som uppstått för forskningen till följd av att låg- och lägre medelinkomstländer har digitaliserats, med mobiltelefoner och tillgång till internet. Genom åtgärder för att göra forskningen tillgänglig för användare i de länder som studeras kan utvecklingsforskarna kraftigt öka den relevanta forskningens inverkan. Samtidigt är det särskilt ur ett utvecklingsforskningsperspektiv viktigt att bevaka att nya modeller för att göra forskningen tillgänglig inte leder till att nya hinder reses för forskare i låg- och lägre medelinkomstländer, exempelvis genom nya ekonomiska modeller för så kallad open access-publicering. Den aktuella utvecklingen mot öppen vetenskap aktualiserar också ytterligare frågor rörande forskningens integritet. En öppenhet får inte införas till priset av att den akademiska friheten undergrävs.

Rekommendationer för området som helhet

I den här forskningsöversikten har en genomgång gjorts av vilken forskning som stöds av Vetenskapsrådets utvecklingsforskningsanslag. Forskningens relevans för de globala utvecklingsmålen och för utvecklingssamarbetets mål har betonats, liksom utmaningar och möjligheter för forskningsområdet på fem till tio års sikt. Översikten leder fram till ett antal rekommendationer för hur potentialen i forskningen ytterligare kan tas tillvara samt för hur forskningens genomslag ytterligare kan stödjas.

Tillvarata potentialen inom utvecklingsforskning

Det är tydligt att en rad av världens utmaningar kräver global kunskapsbaserad samverkan, med stöd av ett globalt vetenskapligt samarbete. För ett verkligt globalt deltagande i forskningen, och för att forskningsresultaten ska vara så relevanta, användbara och av så hög kvalitet som möjligt, behövs riktade stöd till forskning i länder där forskare ofta inte har tillgång till den internationella forskningsarenan i samma grad som forskare i höginkomstländer. Inom utvecklingsforskning läggs stor vikt vid internationell samverkan, särskilt mellan forskare i höginkomstländer och forskare i låg- och lägre medelinkomstländer, i syfte att stärka både forskningens kvalitet och relevans, vilket också bygger forskningskapacitet i både dessa länder och Sverige. Utvecklingsforskningen har därför en särskilt viktig roll i att generera och sprida underlag för en kunskapsbaserad utveckling genom internationella samarbeten. Detta aktualiseras ytterligare genom Agenda 2030 med dess tyngdpunkt på globala ansatser.

Utvecklingsforskningens betydelse för internationalisering av svensk forskning, med inriktning på samarbeten med låg- och lägre medelinkomstländer, betonas i det nyligen presenterade delbetänkandet från internationaliseringsutredningen (SOU 2018:3). Internationaliseringen underlättas också av att forskarna kan söka medel samtidigt från utvecklingsforskning och andra ämnesområden inom Vetenskapsrådet.

Kommittén för utvecklingsforskning arbetar också med att vidareutveckla stödet till utvecklingsforskning genom en tydligare koppling till Agenda 2030, samt med att vidareutveckla samarbetet med forskningsfinansierare och andra för forskningsbiståndet viktiga aktörer nationellt och internationellt (inklusive gemensamma tematiska utlysningar). Den plattform som nu har etablerats med internationella aktörer skulle också kunna användas av andra områden inom Vetenskapsrådet. Intresset för utvecklingsforskning i det svenska forskarsamhället bör också ökas, bland annat genom att klargöra bredden av utvecklingsforskning och därmed underlätta för forskare och andra aktörer att identifiera möjligheter inom området.

Inom Vetenskapsrådet behöver integrationen av utvecklingsforskning i det bredare forskningslandskapet fortsätta, med bibehållna viktiga kontakter med bland annat Utrikesdepartementet och Sida.

För att stärka positionen för svensk utvecklingsforskning och öka engagemanget för att möta utmaningarna inom Agenda 2030 önskar kommittén också etablera multisektoriella forskningsmiljöer/skolor i forskningsfronten vad gäller internationella utvecklingsfrågor genom utlysningar av medel inom Vetenskapsrådets bidragsform ”Miljö- och samverkanstöd”.

Vidare finns det ett behov av att förbättra förutsättningarna för att forskningsresultaten tas tillvara genom samverkan med både svenska och internationella aktörer, samt av att på ett strukturerat sätt följa upp utvecklingsforskningens samhälleliga genomslag, vilket är en växande fråga i Sverige och bland forskningsfinansiärer internationellt, inte minst i samband med Agenda 2030.

Vetenskapsrådets anslag till utvecklingsforskning har visserligen återställts jämfört med de senaste åren, men fortfarande bara till 2013 års nivå. Samtidigt har biståndsbudgeten ökat och även delen till kapacitetsbyggnad för forskning samt internationell forskning inom ramen för densamma.

För att ha möjligheten att vara en signifikant aktör i önskade samarbeten och satsningar, inklusive att utveckla potentialen att bidra till internationaliseringen av svensk forskning, samt för att få möjlighet att fler forskare bidrar till utvecklingsforskningsfältet, finns behov av ett ökat anslag.

Återgå till att rikta stödet till både låg- och lägre medelinkomstländer

I regleringsbrevet ändrades villkoren för projektbidraget för tre år sedan, så att projektbidraget enbart ska gälla forskning av relevans för låginkomstländer och inte längre för lägre medelinkomstländer. Kommittén för utvecklingsforskning rekommenderar att den avgränsningen omprövas. Motiven för detta är flera.

Fattigdom är inte begränsad till låginkomstländer, relevans följer inte nationella gränser och forskning är ofta gränsöverskridande. Ökade möjligheter till samarbete med forskare i en bredare grupp länder skulle gynna kvaliteten av svensk forskning. Det finns också ett stort intresse bland svenska forskare att samarbeta med forskare i lägre medelinkomstländer, och även i dessa länder möter forskarna ofta utmaningar vad gäller finansiering och tillgång till globala forskningssamarbeten. Särskilt i de fall där Sida nyligen har fasat ut samarbetet med länderna kan kommitténs utlysningar ses som en av flera viktiga bryggor för att säkerställa att den investering som gjorts genom biståndet kan tillvaratas och att man kan bygga vidare på etablerade samarbeten och kanaler samt de kunskaper och erfarenheter som har uppnåtts nu när dessa lägre medelinkomstländer går mot att bli allt starkare forskningsnationer.

I delbetänkandet av utredningen om ökad internationalisering av universitet och högskolor (SOU 2018:3) uppmärksammas just den roll som kommittén för utvecklingsforskning spelar som en väletablerad länk till samarbete med dessa länder, samt som en möjlig brygga när forskningsbiståndet till dessa länder avbryts. Det föreslås också ett vidgat sådant mandat för kommittén samt kompletterande finansiering för sådan forskningssamverkan.

Nätverksbidraget syftar till initiering av samarbeten och kunskapsutbyte mellan forskare i Sverige och forskare i både låginkomstländer och lägre medelinkomst-

länder. Kommittén har arbetat för att nätverksbidraget tydligare ska utformas för att stödja uppstarten av nya forskningssamarbeten som kan leda till gemensamma forskningsprojekt och längre forskningssamarbeten. En återgång till samma geografiska villkor för projektbidrag och nätverksbidrag skulle underlätta för forskarna och även förbättra synergierna mellan bidragsformerna. Samtidigt är det viktigt att kommittén fortsatt bevakar att den stödda forskningen fortsatt har relevans för såväl låg- som lägre medelinkomstländer.

Ett utvecklat stöd för att locka yngre forskare till området

Internationaliseringsutredningen (SOU 2018:3) påpekar att utvecklingsforskningsmedel utgör en viktig bas för unga forskares internationalisering och forskningsinriktning. Risken finns förstås att om stöden är för små och för kortsiktiga är det främst redan etablerade forskare på området som ser något mervärde i dessa forskningsstöd.

Kommittén för utvecklingsforskning har, bland annat i den forskningsöversikt som arbetades fram inför den förra forskningspropositionen, sett ett tydligt behov av att yngre forskare attraheras till utvecklingsforskningsområdet. I enkätundersökningen under 2018 framgick också en efterfrågan från forskarna av förbättrade karriärvägar inom utvecklingsforskning. Kommittén planerar att avsätta medel till postdoktorer från och med 2019. Fler åtgärder behövs för att utvecklingsforskning i ökad utsträckning ska utgöra en intressant väg för, och därmed öka rekryteringen av, yngre forskare till området.

Kommitténs tvärvetenskapliga kompetens bör tas tillvara

Utvecklingsforskningen är tvärvetenskaplig, den spänner över hela spektret från grundforskning till tillämpningar och direkt policyrelevans och den är global. Då utvecklingsforskning under flera år har lyft fram tvärvetenskap, bland annat genom att uppmuntra forskningsförslag som omfattar flera sektorer, har en gedigen kunskap om tvärvetenskap byggts upp inom utvecklingsforskning. Den kunskapen skulle Vetenskapsrådet kunna använda mer aktivt, bland annat genom att vända sig till kommittén när det gäller hantering och bedömning av till exempel utlysningen tvärvetenskapliga forskningsmiljöer.

Rekommenderade tematiska satsningar

Stödet till utvecklingsforskning är utformat för att ge utrymme för forskarinitierad forskning och forskarinitierade samarbeten. Det fria forskningsstödet är fundamentalt för att forskningen ska kunna bidra med ny och nydanande kunskap. Kommittén rekommenderar också att huvuddelen av stödet till utvecklingsforskning inte avgränsas tematiskt utan är öppet för alla områden. Som komplement till detta fria forskningsstöd rekommenderar kommittén begränsade insatser på vissa aktuella områden. Tematiska satsningar kan samla och stärka forskningen och forskningens tillgängliggörande inom angelägna områden. Sådana särskilda satsningar kan, som tidigare nämnts, med fördel utlysas ihop med andra råd och kommittéer inom Vetenskapsrådet, med Sida och med andra forskningsråd. I vissa fall finns redan satsningar som kan kompletteras (till exempel antimikrobiell resistens) – exempel-

vis bör några av de nationella programmen utvidgas och bli globala (till exempel programmet om migration och integration). Utveckling och utbyggnad av redan igångsatta tematiska satsningar inom andra områden kan också med fördel utvecklas inom ramen för de internationella samarbeten som nu aktivt har satts igång med forskningsråd inom framför allt Europa.

Kommittén har också förslag på nya tematiska satsningar där det framstår som särskilt relevant att forskningen utvecklas med relevans för och i samspel med låg- och lägre medelinkomstländer. Listan nedan ska ses som exempel på angelägna teman för särskilda satsningar. Listan hade kunnat göras längre och ta upp andra teman av stor vikt för fattigdom och hållbar utveckling och av relevans för låg- och lägre medelinkomstländer. Dock har antalet teman begränsats av utrymmesskäl. Särskilda tematiska satsningar, där kunskap som byggs upp i och i nära samband med låg- och lägre medelinkomstländer tydligt berikar kunskapen globalt, är av stor vikt. Utöver de teman som omnämns nedan vill kommittén lyfta fram följande angelägna områden, där särskilt kunskap om och för låg- och lägre medelinkomstländer är av central vikt för en utvecklad global kunskap och global utveckling: artificiell intelligens och dess påverkan på människa, natur och samhälle; energi; ojämlikhet inom och mellan samhällen; utvecklingsforskning kring antimikrobiell resistens. Ytterligare angelägna teman för särskilda satsningar beskrivs i korthet nedan.

Konsekvenserna av klimat- och miljöförändringar

Klimatfrågan är en ödesfråga för hela den moderna civilisationen. Klimat- och miljöförändringar drabbar befolkningar i låginkomstländer hårt och får även konsekvenser för snart sagt alla aspekter av utveckling som lyfts fram i de globala utvecklingsmålen. Konsekvenserna är allvarliga när extrema väderförhållanden ändras och förlust av biodiversitet och andra hot mot samhällen, människor och ekosystem tilltar. Fortsatt riktad forskning om resiliens och hållbarhet som bidrar till att förstå dessa risker och effekter och hur de kan hanteras är därför av största vikt. Området är multidisciplinärt och handlar om förståelse för och hanteringen av konsekvenser i komplexa system. Av betydelse är också att forskning på området genomförs i låginkomst- och lägre medelinkomstländer, av eller i samarbete med forskare i låginkomst- och lägre medelinkomstländer, för att identifiera relevanta problemområden och för att stärka ländernas kapacitet att med kunskap hantera utmaningarna.

Världens demografiska utveckling och dess konsekvenser

Befolkningsutvecklingen i världen, både inom och mellan världsdelar, är en stor utmaning. Världens befolkning har vuxit med cirka 1 miljard under de senaste 12 åren för att uppgå till cirka 7,6 miljarder människor år 2017. Enligt Förenta Nationernas (FN) beräkningar, som visserligen är behäftade med stora osäkerhetsfaktorer, kommer ytterligare 1 miljard människor att tillkomma fram till 2030. En stor andel av befolkningstillväxten kommer att utgöras av unga vuxna, medan antalet barn i världen beräknas kvarstå väsentligen oförändrat – något som ofta benämns som den demografiska transitionen. Befolkningstillväxten kommer framför allt att ske i låginkomstländer med Afrika som den kontinent som beräknas växa snabbast. Koncentrationen av den beräknade befolkningstillväxten till låginkomstländer kommer att utgöra stora utmaningar för att uppnå de globala mål för hållbar utveckling som har satts upp i Agenda 2030, bland annat målen för fattigdomsbekämpning,

utrotande av hunger, tillhandahållande och utveckling av utbildnings- och sjukvårdssystem, konflikt-, jämlikhets- och demokratifrågor såväl som klimat-, jordbruks- och energifrågor. En särskild satsning på forskning om världens demografiska utveckling och dess konsekvenser kan bättre tydliggöra och förklara utvecklingen än vad som kan göras med dagens kunskap. Dessutom kan satsningen peka ut möjliga vägar att hantera situationen.

Digitaliseringen och digital kompetens

Spridningen av digitala medier runt världen växer exponentiellt. Vilka är konsekvenserna av denna utveckling? Hur drivs utvecklingen och på vilket sätt kan den digitala tekniken leda till mer inkluderade samhällen lokalt och globalt? Vilken betydelse har de digitala medierna för demokrati, hälsa och jämlikhet? Hur kan en utvecklad kompetens för och kring digitaliseringen stödjas? Det handlar om att utveckla verktyg som gör att världens människor i alla generationer, länder och samhällsgrupper kan utnyttja digitala möjligheter för hållbar samhällsutveckling. Vi behöver forskning om artificiell intelligens och robotisering och hur det inverkar på de länder som har satsat på investeringar i arbetsintensiva industrier med låga löner. Finns det en risk för att investeringstorka uppstår och att investeringarna främst görs i de mest utvecklade länderna, när lönefrågan inte längre är så viktig? Vad betyder i så fall detta för arbetarbefolkningen i låg- och medelinkomstländer? Hur påverkar sociala medier konfliktnivån i länder med väpnad konflikt? Stärker de upproren, eller är det främst regeringarna som lyckas utnyttja digitalisering och mobiltelefoni för att övervaka befolkningen och undertrycka opposition och uppror? Hur bidrar de stora kinesiska och amerikanska it-bolagen till den ekonomiska, sociala och politiska utvecklingen i låg- och medelinkomstländer? Hur har introduktionen av mobiltelefoni och nya sociala medier påverkat befolkningarnas sätt att skaffa sig information och att sprida sina åsikter?

Vattenrelaterade utmaningar

Vatten är en grundförutsättning för allt levande på jorden och därmed också en förutsättning för en hållbar utveckling. År 2017 uppskattade WHO och Unicef att 844 miljoner människor saknar tillgång till rent vatten. Orenat avloppsvatten från industrier och hushåll leder till att vatten förorenas och skapar en ohälsosam miljö som särskilt drabbar människor som lever i fattigdom. Till följd av den globala uppvärmningen beräknas vattentillgången bli ännu mer begränsad i stora regioner runt om i världen. Vi står inför många vattenrelaterade utmaningar som till exempel är kopplade till vattenresurser, hälsa och föroreningar samt vatten som strategisk och ekonomisk tillgång. De marina resurserna måste nyttjas på ett hållbart sätt. Genomtänkta satsningar och infrastrukturförbättringar för att säkra ett hållbart nyttjande av havet och kustnära områden ska ha sitt ursprung i modern teknik kopplad till lokalt förankrad kännedom om resursfördelning och behov. Ett särskilt forskningsprogram om vattenrelaterade utmaningar kan bidra med kunskap till Agenda 2030:s mål 6, som handlar om att säkerställa tillgång till och hållbar vatten- och sanitetsförvaltning för alla, och mål 14 om att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt i syfte att uppnå en hållbar utveckling.

Åtgärder för global jämställdhet

Trots att steg har tagits mot likvärdig grundskoleutbildning för flickor och pojkar och minskad mödradödlighet, möter flickor och kvinnor fortfarande diskrimine-

ring och våld i stor skala. Världen över är det 750 miljoner kvinnor och flickor som har gifts bort innan 18 års ålder. Mer än 200 miljoner kvinnor och flickor har blivit omskurna eller könsstympade. Enligt Världshälsoorganisationen (WHO) är våld mot kvinnor ett "globalt hälsoproblem av epidemiska proportioner". Globala uppskattningar publicerade av WHO tyder på att en av tre kvinnor (30 procent) världen över under sin livstid har utsatts för fysiskt eller sexuellt våld från sin partner eller sexuellt våld från någon annan än sin partner. Med utgångspunkt i en optimistisk tro på att lagen kan användas som ett verktyg för att förebygga och hantera våld mot kvinnor har sådan lagstiftning fått stor spridning. Inte minst tidigare konfliktländer i Afrika har gjort stora framsteg på denna front under det senaste årtiondet. Men vi vet inte mycket om effekterna (juridiska, hälsorelaterade, ekonomiska och sociala) av att till exempel kriminalisera kvinnlig könsstympning, våld i hemmet eller barnäktenskap i utvecklingsländer. Kan sådan lagstiftning göra skillnad? Vilka positiva och eventuella negativa och oväntade konsekvenser kan den få?

Vetenskapsrådets forskningsöversikt inom utvecklingsforskning beskriver nuläget för forskningen och gör en prognos för utvecklingen de kommande fem till tio åren. Översikten innehåller även vetenskapliga och forskningspolitiska rekommendationer om insatser som ska främja forskningen i Sverige inom området.

Detta är en av sammanlagt sju forskningsöversikter som tagits fram under 2018. Övriga översikter är inom områdena humaniora och samhällsvetenskap, klinisk behandlingsforskning, konstnärlig forskning, medicin och hälsa, natur- och teknikvetenskap och utbildningsvetenskap. Översikterna utgör ett centralt underlag för Vetenskapsrådets inspel till den kommande forskningspolitiska propositionen.

Vetenskapsrådet
Västra Järnvägsgatan 3
Box 1035, 101 38 Stockholm
Tel 08-546 44 000
vetenskapsradet@vr.se
vetenskapsrådet.se

Vetenskapsrådet har en ledande roll för att utveckla svensk forskning av högsta vetenskapliga kvalitet och bidrar därmed till samhällets utveckling. Utöver finansiering av forskning är myndigheten rådgivare till regeringen i forskningsrelaterade frågor och deltar aktivt i debatten för att skapa förståelse för den långsiktiga nyttan av forskningen.